



Галина ФИЛИПЧУК

**КУЛЬТОВІ ОБ'ЄКТИ.
УР. «ОЛЕНИН ПАРК»
(ПЛІСНЕСЬКИЙ АРХЕОЛОГІЧНИЙ
КОМПЛЕКС):
СПРОБА МІЖДИСЦИПЛІНАРНОЇ
ІНТЕРПРЕТАЦІЇ**

На основі синтезу даних археології, історії, етнології та антропології здійснюється спроба міждисциплінарної інтерпретації культових об'єктів ур. «Оленин Парк». Акцентується на перспективності подальших наукових пошуків інтердисциплінарного характеру.

Ключові слова: Пліснеський археологічний комплекс, культовий центр, язичництво, християнство, міждисциплінарні підходи, інтердисциплінарність.

© Г. ФИЛИПЧУК, 2015

Особливе місце в історії Прикарпаття займає період ост. чв. I тис. н. е. — пер. чв. I тис. н. е. (VIII—XIII ст.). Саме тоді на теренах краю проходили складні етнокультурні й державотворчі процеси, які у духовній сфері місцевого населення інтерполювалися на боротьбі двох протилежних релігійних, ідеологічних та палеопсихологічних структур: язичництва (припадає на слов'янський т. зв. «переддержавний» період VIII—X ст.) і християнства (утверджується в давньоруський час (кін. X — поч. XI—XIII ст.)¹. Звісно ж, чіткої хронологічної межі між побутуванням язичництва та християнства не було. І мова тут йде не стільки про язичницькі рудименти в християнському культурі пізнішого часу (явище, яке в міру насиченості перших отримало назву релігійного синкретизму), скільки про чисті язичницькі прояви у духовній культурі давньоруського часу (напр. комплекс святилищ на Збручі) [8; 9; 15].

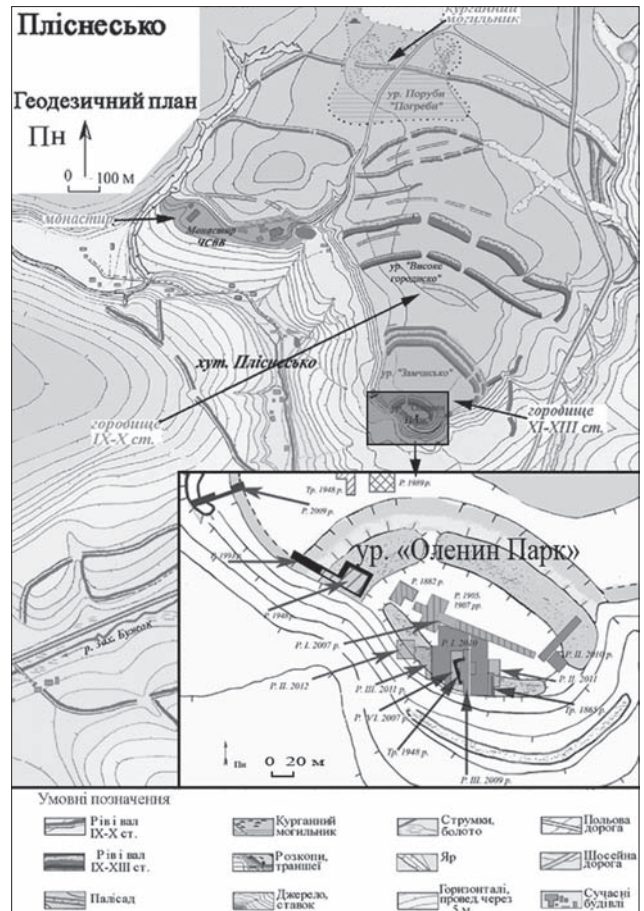
Опісля міграційних процесів слов'ян у V—VII ст. [17; 18; 40], протягом VIII—X ст. на Прикарпатті відбувалась певна стабілізація, яка згодом стала фундаментом для активного державотворення в регіоні [21; 24]. Результатом державотворчих процесів було створення нової ранньосередньовічної держави — Великої Хорватії [6; 36, с. 209—212]. Одним з її значних центрів виділилось Пліснеське городище, нині — центральний і водночас висхідний елемент Пліснеського археологічного комплексу (Іл. 1) [20]. На переконання М. Филипчука, слов'янський Пліснеськ є великим городищем полісного типу (укріплена площа бл. 450 га) [19; 26; 41]. Структура тогочасного міста ще достеменно не вивчена, однак нагромаджені протягом останніх років матеріали, дають всі підстави говорити про особливу роль у ній мисоподібного викінчення т. зв. верхнього плато городища (ур. «Оленин Парк»). І хоча ця місцина досліджується уже близько 150 р., лише розкопки 2009 р. засвідчили істинне функціональне призначення пло-

¹ В археологічному відношенні перший з періодів відповідає слов'янській культурі райковецького типу, а другий — давньоруським старожитностям. Вказані хронологічні рамки обох періодів дещо відрізняються від загальноприйнятої хронології аналогічних культур Подніпров'я, адже Прикарпатський регіон мав свою специфіку історичного розвитку. Як слушно зауважив М. Филипчук, верхня хронологічна межа райковецької культури в цілому є «плаваючою», і для досліджуваних теренів вона визначається походом сюди Володимира Святославовича у 992 (993) р. Лише опісля цієї військової акції послідувало включення Прикарпаття до складу Київської Русі [22; 23; 25].

щадки у слов'янський та давньоруський час. Як виявилось, протягом сер. — кін. VII — кін. X ст. на території ур. «Оленин Парк» виникло та розвивалося культове язичницьке місце, яке дослідник городища, М. Филипчук, ставить у витоках цілого Плісеського полісу [29]. Внаслідок русько-хорватської війни 992 (993) р. його побутування, зрештою, й функціонування цілого міста, як і більшості пам'яток райковецького типу українського Прикарпаття, припиняється. Вже XI ст. виступає своєрідною пусткою для наших теренів. Плісеськ у цей час існує у вигляді невеликого неукріпленого пункту. І лише через століття на городищі знову відновлюються оборонні лінії, а на території ур. «Оленин Парк» функціонують об'єкти житлово-господарського та культового призначення [26].

Завдяки планомерним науковим пошукам на пам'ятці, проведених у 2007—2014 рр., вдалося з'ясувати чимало нового та цікавого про функцію і зміст культових об'єктів ур. «Оленин Парк» протягом двох періодів функціонування міста. Відрадно, що отримані М. Филипчуком археологічні матеріали вдається пов'язати з етнографічними даними, частково проаналізувати на предмет антропологічних студій, а також висвітлити у загально історичному та етноархеологічному ракурсі. Водночас, наразі ще рано говорити про окреслення вичерпної картини історії культового місця Плісеського городища у плані інтердисциплінарних пошуків, адже цьому не сприяють фрагментарні відомості даних багатьох наук (історії, етнології, лінгвістики, антропології тощо), а разом і чіткого механізму їхнього зведення «до спільного знаменника». Тим не менше, саме застосування міждисциплінарних підходів до вирішення питань, пов'язаних з культовими об'єктами ур. «Оленин Парк», є доволі перспективним.

Згідно археологічної джерельної бази, сформованої М. Филипчуком у 2009—2010 рр., розвиток культового місця Плісеська розпочався із функціонування жертвних ям (сер. — кін. VII ст.), поверх яких збудували «жертвний пояс» (сукупність ритуальних поховань). Останні займали особливе місце на плісеському святилищі взагалі та у «жертвному поясі» зокрема [31; 33; 11; 12]. До «жертвного поясу» у різний час примикали дерев'яні (VIII/IX — пер. пол. IX ст.), а згодом і дерев'яні із кам'яними фундаментами (IX/X — пер. пол. X ст.) контини.



Іл. 1. План Плісеського археологічного комплексу та культового місця (за М. Филипчуком [29, с. 149, рис. 1], доопрацьовано автором)

В період IX—X ст. на площадці культового центру появляється і функціонує язичницький храм, котрий навіть переживав зміни у динаміці розвитку городища на поч. X ст. Тоді припиняє функціонувати «жертвний пояс», а поверх нього, через півстоліття споруджуються оборонні конструкції. Святилище проіснувало ще близько 40—50 років, після чого було знищене, як і решта об'єктів на пам'ятці, внаслідок киево-хорватської війни 992 р. (993 р.) [28, с. 20—28, 30; 29; 30, с. 5—19]. Значною мірою уявлення про структуру культового центру розширили роботи 2011—2014 років. Внаслідок цілеспрямованого вивчення ділянок прилеглих до розкопок попередніх років, стали відомими низка ритуальних кам'яних площадок, ям, інших культових будівель не завжди зрозумілого призначення [34, с. 21—35; 37, с. 120—127; 39, с. 16—20, 29—38].

Уваги заслуговують ритуальні захоронення нижчезначеного «жертвного поясу». Як вже було вказано, останній представлений лінзоподібним в

розрізі румовищем, в якому виявлено залишки ритуальних поховань. Вони репрезентовані типовими кремаціями та доволі унікальними фрагментованими інгумаційними рештками людських особин. Аналіз стратиграфічних і планіграфічних даних «жертвовного поясу» дає змогу стверджувати, що тілоспалення не становили чітко окреслених поховань в буквальному значенні цього слова. Більше того, вони тісно пов'язувалися із рештою заповнення «жертвовного поясу», представленого перевідкладеними лесовими суглинками, сильно насиченими вугіллям та інгумаційними фрагментованими похованнями. Товщина заповнення цього об'єкту подекуди сягала 0,75 м. Іншим, доволі унікальним типом «поховань», віднайденим під час вивчення «жертвовного поясу», були культові фрагментовані тілопокладення. Вони, як і кремаційні рештки, також знаходилися по всій глибині заповнення зазначеного об'єкту, хоча розташовувалися все ж ближче до «долівки» споруди. Вперше фрагментовані інгумації вдалося виявити у 2009 році (9 захоронень). Низку схожих об'єктів пощастило зафіксувати і у наступні сезони [29; 31; 33].

Хочемо закцентувати, що пліснеська антропологічна колекція — поки що єдина у своєму роді. Вся річ у тому, що культових захоронень наших предків (а скоріш за все саме їхні останки представлені у фрагментованих інгумаціях), у слов'янському світі є обмаль (напр. Рашків III [1, с. 37—39, 107; 2, с. 56, 59], Ханска [7, с. 217—218], Добринівці [15, с. 65—67]). Набагато більше відомостей збереглося довкола ритуальних захоронень давньоруського часу, в першу чергу — Збруцьких святилищ [9, с. 122—124]. Зрозуміло, що нагромаджений матеріал пліснеських ритуальних інгумаційних захоронень потребував антропологічного опрацювання. Оскільки, ми не є фахівцем у цій галузі, то нами був проведений лише попередній аналіз інгумаційних фрагментів на предмет механічних пошкоджень. Основною його метою було встановлення видимих пошкоджень, як факту, який разом із інформацією про місце розташування захоронень, вказував на здійснення певних ритуальних актів. В майбутньому над культовими захороненнями будуть проведені власне антропологічні дослідження та трасологічна експертиза. Це дасть змогу конкретніше встановити вік, стать, характер механічних пошкоджень

тощо, тобто всі ті завдання, які наразі виходять за рамки нашої роботи. Загалом, попередній аналіз нагромадженого матеріалу із ритуальних захоронень створює можливість висловити низку припущень. Так, по-перше, кожне з таких «поховань», представлене окремими фрагментами пошкоджених частин скелета чи скелетів. У деяких «похованнях» кістки належали кільком особинам, причому різного віку. Треба зауважити, що в кожного «похованні» траплялися більші чи менші фрагменти черепа. Вони часто супроводжувалися іншими частинами людського тіла: хребцями, ребрами, тазовими кістками та кінцівками рук і ніг. Значна кількість виявлених кісток зазнала механічних пошкоджень гострими ріжучими та рубаючими масивними предметами. Для цього, можливо (?), могли послугувати два інструменти, віднайдені у слов'янських нашаруваннях культового місця: великий ніж та фрагмент леза сокирки. Обидва, згідно стратиграфічних спостережень, слід датувати IX—X ст., однак вони могли відноситися й до більш раннього часу. Увагу привертає великий ніж, значні розміри якого (довжина — 35 см, в т. ч. леза — 28 см) та відповідна вага дають підстави припустити, що його використовували для здійснення жертвоприношень. По-друге: низка кісток кожного трупопокладення обпалена тією чи іншою мірою. До того ж вони часто супроводжувалися малими та середніми скупченнями власне кремаційних решток. Варто вказати і на значну кількість деревного вугілля, що траплялося поблизу поховань. Інколи на кістках простежуються відбитки горілого дерева. Все це дає змогу стверджувати, що фрагментовані інгумації знаходилися у безпосередній близькості до джерела вогню. По-третє: практично кожне жертвоприношення певним чином «прив'язане» до скупчення середнього та великого каміння, яке залягало на одному рівні та перекривало їх. Можливо, що це могли бути невідомі нам конструкції, які становили собою якийсь комплекс. По-четверте: майже в кожному «похованні» виявлено набір супровідних речей, які могли належати їхнім власникам (елементи одягу, прикрас, ливарних формочок, тощо). В контексті зазначеного постає питання співвідношення інгумацій та кремацій. Як відомо, типовим слов'янським елементом поховального обряду було тілоспалення. Тому кремації, що залягали у заповненні жертвовного поясу з великою

долею вірогідності можна віднести до слов'ян. З іншого боку, про характер культових жертвоприношень відомо не так уже й багато. Можливо, хоча дуже мало ймовірно, що інгумаційні матеріали могли і не належати слов'янським особинам. Якщо ж антропологічний аналіз підтвердить їхній зв'язок із слов'янськими серіями пізніших періодів (епохи поширення християнства), то ми матимемо справу із ритуальними інгумаціями, що виражатимуть культ предків. На це вказує й сама локалізація інгумаційних решток у жертвовому поясі та їхній зв'язок із кремаційними залишками слов'ян. В такому випадку ми матимемо справу з доволі складним культовим дійством, наслідком чого, у «похованнях» трапляються фрагментовані тілопокладення, абсолютно більша частина кісток котрих відсутня. Навіть зважаючи на велику кількість фрагментів скелету, які в силу певних обставин не дійшли до нас, незрозумілим залишається призначення решток кожної особини, які не ввійшли у склад так званих «поховань», а знаходились окремо. Можливо, саме ці залишки й послугували матеріалами для спалення, під час виконання певних обрядів. Проте, лише подальші дослідження у цьому напрямку дозволять підтвердити чи спростувати висловлену думку [12; 31; 33].

Як можна здогадатися, при визначенні функції ритуальних захоронень ми виходили із уявлення про їхній зв'язок із культом предків. Адже рештки подібного роду поховань навряд чи можуть послугувати за звичайні жертвоприношення. Жертвний пояс — не простий жертвник, а місце, що примикає до контин. «Акуратність» у своєрідному оформленні кожного комплексу захоронень, їхня «непоруханість», а отже й бережливе ставлення, наявність поховань різного віку (не виключено й сімейних), все це вказує на зв'язок із культом предків. Тракувати досліджувані комплекси будівничими жертвами згідно Е. Тайлора та ін. вчених [5; 10; 13, с. 86—87], як це здійснено стосовно ритуального захоронення неомовляти у підніжжі ранньослов'янського валу Буського городища [3, с. 140], також не доцільно. Остання картина, швидше за все, репрезентує певний ритуал скріплення оборонних споруд смертю дитини. Але «жертвний пояс» Плісеського культового центру — набагато складніше та масштабніше явище².

² Своєю часу подібні зауваження з приводу ритуальних захоронень «жертвового поясу» Плісеського городища

Деякі судження про процеси, що мали місце у соціалній структурі тогочасного суспільства можна висловити з огляду на динаміку розвитку планувальної структури культового центру. На думку М. Филипчука, суттєві зміни на поч. — сер. X ст., коли по всьому Плісеському полісудосконалюються примітивні захисні рубежі на більш потужні конструкції [16; 32; 35; 38], а поверх «жертвового поясу» на культовому місці споруджується невелика оборонна лінія [29], ймовірно свідчать про зменшення ролі духовної влади у житті слов'янського суспільства зазначеного періоду (швидше за все на користь військової та публічної гілок влади).

З археологічними матеріалами певною мірою узгоджуються й етнографічні дані, отримані на основі опитування місцевого населення. В уявленнях місцевого населення, до речі, територія ур. Оленин Парк» подекуди сприймається як певне поганське місце, пов'язане з грішниками чи нечистою силою³. Відомості, правда, фрагментарні й аморфні, та апелюють ще до дохристиянських часів. Ймовірно, християнське населення краю вже з давньоруського періоду знало від своїх предків окрему інформацію про роль і функцію поганського місця Плісеського городища. З плином часу деталі цих відомостей губилися та трансформувалися у свідомості, передусім найближчого автохтонного населення округи Плісеська. У якийсь момент сама згадка про нечисте місце і послугувала для географічної прив'язки подібних відомостей.

Деяко по іншому виглядає ситуація довкола сакральних об'єктів давньоруського часу (XI—

висловлював М. Парчевський, який брав участь у міжнародному науковому семінарі «Декоративні та культові вироби в Вісло-Дніпровського регіону» (10—11.11.2011). Він, правда, зовсім не врахував той факт, що подібним «будівничим жертвам» не доводилося «скріплювати» жодних оборонних споруд. Поза як, саме у тому місці, де залягав «жертвний пояс», оборонні споруди насідали на нього зверху, тобто були стратиграфічно пізнішими (датувалися сер. — др. пол. X ст.). Та й характеризувалися останні зовсім примітивною конструкцією, адже в силу місцевої топографії, іншої й не потребували. Зовсім необґрунтованими виглядають також припущення М. Парчевського про те, що «жертвний пояс» міг бути конструктивною деталлю оборонної споруди, на кшталт «вогнищ» із кремаційними рештками з Зимнівських контин.

³ Інформація М. Филипчука (інформатор — А. Галькевич, 1954 р. н., хутір Плісесько, с. Підгірці Бродівського району Львівської області).

XIII ст.) на площадці культового місця. Протягом зазначеного періоду відбуваються важливі зміни як у структурі ур. Оленин Парк», так і цілого городища. Власне, нижче вже вказувалося, що згідно останніх спостережень М. Филипчука, у наступні сто років після походу Володимира Великого, Плісеськ перестає існувати, як укріплене поселення; про культові об'єкти сакрального місця цього часу — XI ст., нам практично нічого не відомо. Вже на поч. XII ст. урочище стає центром міста бургівського типу, своєрідним двором місцевих феодалів. Археологічні дослідження, до речі, вказують на наявність житлово-господарської забудови на цій площадці городища [37, с. 120—127, 129; 39, с. 16—20]. Маємо, також легенду, напряду пов'язану із давньоруським Плісеськом. Свого часу про неї писав ще Р. Заклинський [4]. Зміст її також викарбуваний на мармуровій плиті внутрішньої лівої стіни нинішньої церкви монастиря ЧСВВ, під час його побудови (1706 р.). Тутешній надпис «GELSISSIMA PRICIPISSA HELENA MDUCIS WSEWOLDI FILIA ANNO 1180 HOC MONASTERIUM PRIMO FUNDAVIT...», / «Благодарна княжна Олена, дочка князя Всеволода, в 1180 р. цей монастир вперше заснувала» /, на думку дослідників, за основу мав давніший текст, який міг зберігатися ще у попередній церкві [26, с. 5].

Цікаво, що нинішня монастирська церква далеко не перша в історії Плісеська. На теренах Плісеського археологічного комплексу відомо 4 церкви XII—XIII ст., 1 — XIII—XIV ст., 1 — XV—XVI ст. та 3 — XVI—XVIII ст., а також 5 інгумаційних ґрунтових могильників з християнським обрядом захоронення (не всі з зазначених церков, правда, були монастирськими — мали місце й парафіяльні культові споруди). Тому, відшукуючи історичні витоки цього монастиря, відразу ж спадає на думку пов'язати первісну географічну його локалізацію з територією ур. Оленин Парк». Такі припущення, справді мають під собою й археологічне підґрунтя. Мова йде за результати археологічних робіт на площадці «Оленіного парку», які проводилися у 2007 р. Того сезону М. Филипчуку пощастило натрапити на рештки споруди наземного типу. Будівля виявилася доволі сильно порушеною, і до наших днів її рештки дійшли не в найкращому стані: від неї збереглися лише два фундаментні ровики.

Поруч з спорудою М. Филипчуку вдалося зафіксувати фрагменти долівкової плитки, окуття від вікон, та екземпляри скляних виробів. Все це дало підстави висловити припущення, що розкопали культову споруду давньоруського часу — невеличку церкву XII ст. [27, с. 27—28]. На жаль, подальші роботи на території урочища не внесли жодної нової інформації про характер виявленого у 2007 р. об'єкту, як і жодних підтверджень щодо його продовження на площі суміжних розкопів наступних років. Доволі обережно відносячись до висвітлених тут матеріалів, вкажемо, що характер перших християнських церков, в принципі, може збігатися з віднайденим об'єктом. Зрештою, сприймати буквально розкопану будівлю за монастирську церкву ніхто й не пропонує. Цілком ймовірно, що найперша церква в ур. «Оленин Парк» нею й не була. Але саме від цієї церкви місцевому монастиреві згодом й прийшлося відраховувати лік своєї історії.

Як бачимо, сьогодні нагромаджено багато археологічних матеріалів, певна кількість етнографічних, писемних та антропологічних даних для висвітлення характеру й функції мисоподібної площадки ур. «Оленин Парк» (й культових об'єктів) протягом слов'янського і давньоруського періодів розвитку Плісеського городища. Важливо, що археологічні та етнологічні матеріали значною мірою узгоджуються у плані інтерпретації змісту зазначеного елементу Плісеського археологічного комплексу. Звісно ж, подальшого аналізу потребують ще етнографічні відомості. Більш детального і ґрунтового опрацювання на предмет антропологічних студій вимагають й колекції інгумаційних захоронень «жертвовного поясу» культового місця Плісеська. Наступні дослідження у руслі міждисциплінарних підходів (бажано інтердисциплінарного характеру) дадуть змогу поглибити, уточнити й корегувати окреслені тут питання.

1. Баран В.Д. Пражская культура Поднестровья (по материалам поселений у с. Рашков) / В.Д. Баран. — Киев, 1988. — 160 с.
2. Баран В.Д. Историчні витоки українського народу / В.Д. Баран, Я.В. Баран. — Київ, 2005. — 207 с.
3. Довгань П.М. Буський археологічний комплекс: стан та перспективи дослідження / П.М. Довгань // Вісник Інституту археології. — 2008. — Вип. 3. — С. 136—195.

4. *Заклинський Р.* Пояснення одного темного місця в Слові о полку Ігоревім / Р. Заклинський // Перевид з «Діла». — Львів, 1906. — С. 12—18.
5. *Левкиевская Е.Е.* Жертва строительная / Е. Левкиевская // Славянские древности: Этнолингвистический словарь : в 5-ти т. — Т. 2: Д—К. — М., 1999. — С. 215.
6. *Овчинников О.* Ранньосередньовічна держава у Прикарпатті / О. Овчинников // Галицько-Волинська держава: передумови виникнення, історія, культура, традиції. Тези доповідей та повідомлень. Міжнародна наукова конференція. Галич, 19—21 серпня 1993 р. — Львів, 1993. — С. 19—21.
7. *Рафалович И.А.* Славяне VI—IX вв. в Молдавии / И.А. Рафалович. — Кишинев, 1972. — 244 с.
8. *Русанова И.П.* Збручское святилище (Предварительное сообщение) / И.П. Русанова, Б.А. Тимощук // СА. — М., 1986. — № 4. — С. 90—99.
9. *Русанова И.П.* Языческие святилища древних славян / И.П. Русанова, Б.А. Тимощук. — М., 1993. — 217 с.
10. *Сілецький Р.* Будівельна жертва в українців: нова інтерпретація / Р. Сілецький // Вісник Львівського університету. Серія історична. — Вип. 46. — 2011. — С. 291—320.
11. *Соловій Г.* Поховальні пам'ятки слов'янського часу Плісеського археологічного комплексу / Г. Соловій // Середньовічні старожитності Центрально-Східної Європи. Матер. X міжн. студ. наук. археол. конф. — Чернівці, 2011. — С. 184—186.
12. *Соловій Г.* Ритуальні поховання культового місця Плісеського археологічного комплексу (за матеріалами досліджень 2009—2010 рр.) / Г. Соловій // Середньовічні старожитності Центрально-Східної Європи. Матер. XI міжн. студ. наук. археол. конф. — Чернівці, 2012. — С. 174—176.
13. *Тайлор Э.Б.* Первобытная культура / Э.Б. Тайлор. — М., 1989. — 573 с.
14. *Тимощук Б.О.* Слов'яни Північної Буковини V—IX ст. / Б.О. Тимощук. — Київ, 1976. — 176 с.
15. *Тимощук Б.А.* Второе Збручское (Крутиловское) святилище / Б.А. Тимощук, И.П. Русанова // Древности славян и Руси. — М., 1988. — С. 78—91.
16. *Филипчук А.* Про попередні результати дослідження валу № 5 Плісеського городища у 2008 р. / А. Филипчук // Середньовічні старожитності Центрально-Східної Європи. Матер. VIII міжн. студ. наук. археол. конф. — Чернівці, 2009. — С. 216—222.
17. *Филипчук А.* Міграційні процеси слов'ян V—VII ст. у Верхньому, Середньому Подністер'ї та Верхньому Попрутті (за матеріалами стаціонарних і розвідкових досліджень) / А. Филипчук // Вісник інституту археології ЛНУ ім. І. Франка. — Львів, 2010. — Вип. 5. — С. 61—83.
18. *Филипчук А.* Ранньослов'янські пам'ятки Верхнього та Середнього Подністров'я в контексті міграційних процесів / А. Филипчук // Наукові студії. Історико-краєзнавчий музей м. Винники. — Львів ; Винники, 2011. — Вип. 4. — С. 35—51.
19. *Филипчук М.А.* Слов'янський період в історії Плісеська / М.А. Филипчук // Тези конф. «Галицько-Волинська держава: передумови виникнення, історія, культура, традиції». — Львів, 1993. — С. 21—23.
20. *Филипчук М.* Плісеський археологічний комплекс (стан та перспективи дослідження) / А. Филипчук // Волино-Подільські студії. — Львів, 1998. — С. 279—285.
21. *Филипчук М.* Про початки формування державних структур в українському Прикарпатті / М. Филипчук // Галицько-Буковинський хронограф. — № 1 (3). — Івано-Франківськ ; Чернівці, 1999. — С. 99—106.
22. *Филипчук М.* Проблема хронології і періодизації слов'янських старожитностей українського Прикарпаття другої половини I тис. н. е. / М. Филипчук // Середньовічна Європа: погляд з кінця XX ст. Матеріали наук. конф. 16—18 березня 2000 р. — Чернівці, 2000. — С. 36—46.
23. *Филипчук М.А.* Керамічний посуд з поселень Райковецької культури українського Прикарпаття (проблеми хронології і періодизації) / М.А. Филипчук // Carpatica — Carpatika (Давнина і сучасність). — Вип. 33. — Ужгород, 2005. — С. 110—131.
24. *Филипчук М.* Державотворчі процеси в Українському Прикарпатті у VIII—X ст. / М. Филипчук // Вісник Інституту археології ЛНУ ім. І. Франка. — Львів, 2006. — Вип. 1. — С. 58—70.
25. *Филипчук М.* Райковецька культура в українському Прикарпатті: хронологія і періодизація / М. Филипчук // Вісник інституту археології ЛНУ ім. І. Франка. — Львів, 2008. — Вип. 3. — С. 68—135.
26. *Филипчук М.А.* Структура Плісеського археологічного комплексу в слов'янський та давньоруський час / М.А. Филипчук // Вісник Інституту археології ЛНУ ім. І. Франка. — Львів, 2009. — Вип. 4. — С. 3—21.
27. *Филипчук М.А.* Звіт про археологічні розкопки на території літописного Плісеська у 2007 році / М.А. Филипчук // Науковий архів ІА ЛНУ ім. І. Франка. — Львів, 2009. — 131 с.
28. *Филипчук М.* Звіт про дослідження Плісеського археологічного комплексу у 2009 році / М. Филипчук // Науковий архів ІА ЛНУ ім. І. Франка. — Львів, 2010. — 250 с.
29. *Филипчук М.А.* Попередні результати дослідження культового місця слов'янського часу на території Плісеського Археологічного комплексу в 2009 р. / М.А. Филипчук // Вісник Інституту археології Львівського Національного Університету імені Івана Франка. — Львів, 2010. — Вип. 5. — С. 137—169.
30. *Филипчук М.* Звіт про дослідження Плісеського археологічного комплексу у 2010 році / М. Филипчук // Науковий архів ІА ЛНУ ім. І. Франка. — Львів, 2011. — 280 с.

31. Филипчук М.А. До питання про ритуальні інгумаційні поховання жертвовного поясу святилища Пліснеського городища (за матеріалами досліджень 2009 р.) / М.А. Филипчук, Г.В. Соловій // Вісник Інституту археології Львівського національного університету ім. І. Франка. — Львів, 2011. — Вип. 6. — С. 62—95.
32. Филипчук М.А. Попередні результати дослідження лінії захисту східної частини ур. Оленин Парк на території Пліснеського археологічного комплексу / М.А. Филипчук, А.М. Филипчук // Вісник ІА ЛНУ ім. І. Франка. — Львів, 2011. — Вип. 6. — С. 172—200.
33. Филипчук М.А. До питання про ритуальні поховання в межах «жертвовного поясу» культового місця Пліснеського археологічного комплексу (за матеріалами досліджень 2009 року) / М.А. Филипчук, Г.В. Соловій // Наукові записки Львівського історичного музею. — Вип. 15. — 2012. — С. 24—41.
34. Филипчук М. Звіт про дослідження Пліснеського археологічного комплексу у 2011 році / М. Филипчук // Науковий архів ІА ЛНУ ім. І. Франка. — Львів, 2012. — 265 с.
35. Филипчук М.А. Попередні результати дослідження четвертої лінії захисту (валу № 5) Пліснеського археологічного комплексу у 2011 р. / М.А. Филипчук, А.М. Филипчук // Вісник ІА ЛНУ ім. І. Франка. — Львів, 2012. — Вип. 7. — С. 128—156.
36. Филипчук М. Слов'янські поселення VIII—X ст. в українському Прикарпатті / М. Филипчук. — Львів, 2012. — 312 с.
37. Филипчук М. Звіт про дослідження Пліснеського археологічного комплексу у 2012 році / М. Филипчук // Науковий архів ІА ЛНУ ім. І. Франка. — Львів, 2013. — 268 с.
38. Филипчук М.А. Попередні результати дослідження лінії захисту № 4 (валу № 5) Пліснеського археологічного комплексу у 2012 р. / М.А. Филипчук, А.М. Филипчук // Вісник ІА ЛНУ ім. І. Франка. — Львів, 2013. — Вип. 8. — С. 168—186.
39. Филипчук М. Звіт про результати дослідження Пліснеського археологічного комплексу у 2013 році / М. Филипчук // Науковий архів ІА ЛНУ ім. І. Франка. — Львів, 2014. — 236 с.
40. Fylypčuk A. O pitanju početne etape slavenskih migracija gornjim tokom Zapadnog Buga te Gornjim i Srednjim Podnistrov'jem / A. Fylypčuk // Ukrajinски Karpati: etnogeneza — arheologija — etnologija. Zbornik radov (prijevod s ukrajinskoga). — Zagreb, 2014. — S. 71—94.
41. Fylyptscuk M. Der archäologische Komplex von Plisnesko / M. Fylyptscuk // Mezi raným a vrcholným stredovekém. Pavlu Kouřilovi k šedesátým narozenám přátel, kolegove a žáci. — Brno, 2012. — S. 235—250.

Galyna Fylypčuk

THE CULT OBJECTS
OF OLENYN PARK TRACT
IN PLISNESK ARCHAEOLOGIC COMPLEX:
AN ATTEMPT OF INTERDISCIPLINARY
INTERPRETATION

The article has presented an attempt of interdisciplinary studies in Olenyn Park tract cult objects. The research-work has been based on the syntheses of archaeological, historical, ethnological and anthropologic data. Perspectives for further scientific investigations of interdisciplinary nature have been traced.

Keywords: Plisnesk archaeological complex, cult center, paganism, Christianity, multidisciplinary approaches, interdisciplinary approach.

Галина Фылыпчук

КУЛЬТОВЫЕ ОБЪЕКТЫ
УРОЧИЩА «ОЛЕНИН ПАРК»
(ПЛИСНЕСКИЙ АРХЕОЛОГИЧЕСКИЙ
КОМПЛЕКС):
ПОПЫТКА МЕЖДИСЦИПЛИНАРНОЙ
ИНТЕРПРЕТАЦИИ

В статье на основе синтеза данных археологии, истории, этнологии и антропологии осуществляется попытка междисциплинарной интерпретации культовых объектов урочища «Оленин Парк». Акцентируется перспективность дальнейших научных поисков междисциплинарного характера.

Ключевые слова: Плиснеский археологический комплекс, культовый центр, язычество, христианство, междисциплинарные подходы, междисциплинарность.